
Vrednote - kultura pogleda

Author(s): Jurij ZALOKAR

Source: *Urbani Izziv*, No. 18, VREDNOTE IN VREDNOTENJE (december 1991 / December 1991), pp. 7-8

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180671>

Accessed: 30-10-2018 08:35 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Jurij ZALOKAR

Vrednote - kultura pogleda

Za vsakogar naj bi bila resnica vrednot važnejša od vseh znanstvenih in umetniških resnic. Toda bolj ko je važna, večje so pregraje, ki nam jo skrivajo. Bližje ko je kdo ob njej, bolj ga svet osami in bolj se zapira pred njenim sporočilom. Svet namreč v veliki meri sploh ne živi z vrednotami, ampak mimo njih ali pa le z njihovo sliko, ki je daleč od prave resnice, zaznamovana s slabostjo in obzorjem ljudi. Temu ustrezno redko srečamo tudi resnico religioznih doživetij. Preplavljajo nas zgolj antropomorfnе podobe in teološke ideologije različnih veroizpovedi. Duhovni svet se potem z vrednotami vred spreminja v svoje nasprotje. Kristus postane le še malik, ki vzdržuje odvisno in nezrelo duševnost. Poslušnost duhu zamenja poslušnost cerkvenemu vodstvu. Vrednote se spreminjajo v kulise, ki naj skrivajo pogorišče vere, obenem pa služijo kot past, da se v območje cerkva in sekt ujamejo lačni resnice.

Razlogi za trnovo pot vrednot so kaj različni. Bolj kot nesposobnost razuma je navadno kriva ozkost in samozagledanost osebnosti, ki se predaja svojim najnižim stremljenjem, brez čuta za sočloveka in za samopreseganje. Podobno vplivata tudi etična slepota in zanemarjena etična rast. Svet, ki se uklanja racionalizmu, reizmu in sodobnim oblikam larpurlartizma, pa je obenem posledica takih vplivov in vzrok, da se še bolj krepijo.

V središčih družbenega uveljavljanja je le malo plemenitosti. Povsod prevladujejo tisti, ki se znajo riniti naprej zaradi samega sebe. Enako kot v cerkvi in politiki je v tem pogledu tudi v znanstvenem in umetniškem svetu. V akademijah npr. srečujemo ljudi, ki kot osebnosti močno zaostajajo za svojimi poklicnimi vrstniki ali pa blestijo le na kakem strokovnem področju, medtem ko so povsod drugod manj razgledani in kritični od kakega preprostega, neukega človeka. Marsikje iz kulture nastaja antikultura, podobno kot Kristusa

spreminjajo v antikrista. V vrhovih znanosti in umetnosti vse preveč prevladujeta sla in karizem.

Povsem zgrešeno bi seveda bilo, če bi vse to ocenili kot nekaj, kar naj bi bila slovenska posebnost. Marsikje drugje je še slabše! Saj vemo, koliko genijev glasbe so kronani kralji konservatorijev tiščali ob tla, da bi ne zatemnili njihovih veličin. Ali pa: koliko najuglednejših francoskih in ne samo francoskih znanstvenikov in umetnikov je delalo in umiralo v revščini.

Ljudska misel se je zato od nekdaj trudila, da bi našla način, kako bi odločala modrost in značaj. Doslej so se vsi poskusi ponesrečili. Zamišljena pot k vrednotam se je vedno znova razblinila enako kot vse utopije. Nastajali in rušili so se politični sistemi. Moralna prenova je največkrat ostala samo še beseda. Velika pričakovanja so se sprevrčala v turbotna razočaranja. V tej stiski sta tudi sociologija in psihologija ostali nemočni. Enako je s psihiatrijo.

V našem času, ko se vse bolj potapljam v kiču in populizmu, namesto da bi rasli s kulturo, in ko služijo gesla le kot muholovke za ljudsko neumnost, tako da zmaguje denar nad srcem in trg nad socialnostjo, smo posebno ogroženi. Ko zaradi stranskih koristi odrivamo svet vrednot, obenem izgubljam pravo naravnost našega življenja in dela. Že Goethe je s strahom opazoval razkroj kulture. Toda izguba naravnosti v našem času je veliko usodnejša spričo eksplozije novih tehnologij, načinov občenja itd. Razkroj enega sistema vodi v razkroj drugega, in obratno. Priča smo strahotnemu razpadu družbe, ki se v svoji slepoti lovi za preživele ideje devetnajstega stoletja in oživlja najbolj nečloveške oblike izkoriščanja človeka po človeku. Namesto značaja vlada vetrnjaštvo. Povsod srečujemo duševno bedo, ki hiti prestopati iz ponesrečenega vlaka napredka v vozove, napolnjene z

duhovi preteklosti. Kdor se je še večeraj udingal realsocializmu, je že našel nove barve, da bi v njih spet blestel na vrhu. Znanost in umetnost pri tem nista izjema.

Mogoče še najbolj pa je usoda vrednot ogrožena zato, ker je "strokovnjakom" manipulacije z ljudmi uspelo razoroževati vedno živi in uporni duh mladine in ga speljati na prazne, slepe tire samouničenja. Posploševanje je sicer nedopustno, toda vse preveč mladine tone v brezidejnost ter ostaja brez ciljev in perspektiv. Literati, ki so bili včasih avantgarda kulture, se sami potapljajo v mrak malodušja. Z boleznim užitek skušajo tudi mlade zvačiti v svet svojih blodenj, ko se posmehujejo vsaki vrednoti in ko namesto harmonij ustvarjajo še hujšo temo. Kdo rušijo, hočeš nočeš kličejo na dan agresivnost, ki se potem izživlja v anarhičnih in novofašističnih bandah, v nacionalističnem zanosu in vsakršnih asocialnostih. Za droge, brezdelje in samomor je odgovoren svet odraslih, svet brez vrednot. Ko je razklal besedo, zvok in lik, je razklal samega sebe.

Tega kratkega razpravljanja o ogroženosti vrednot ni mogoče zaključiti, ne da bi pri tem pomislili na

samogibno moč, ki je v njih. Prav zaradi nje se ohranjajo vsem ne ljubim okoliščinam navkljub. Dokazujejo jo npr. visokoetična dejanja posameznikov v trenutkih, ko se zdi, da je izginila zadnja človečnost, ali pa, ko besede o vrednotah svet samo še smeši kot "filozofijo", "poezijo" in nerealnost. Dokaz zanjo je tudi v moči, ki jo nekdo dobi, da vztraja v položaju, ki ga mora braniti, čeprav se s tem izpostavlja velikim nevarnostim. Pomembno je tudi, da se ob zaprekah, ki jim zaradi vrednot kljubujemo, še zveča ustvarjalnost in pospeši zorenje osebnosti. Resnični notranji mir dajejo samo take notranje zmage, pa čeprav se trud lahko konča navzven s porazom.

Razmišljanje o vrednotah in prisluškovanje njihovi "govorici" bi zato moralo biti ne samo uvod v kakršno koli ustvarjalno delo, ampak tudi neločljiv del njega samega. Prav gotovo pa to ni stvar učbenikov in predavanj, ampak je kultura gledanja, ki mora videti navznoter, če hoče prav videti navzven. Ali tudi: kdor prav vidi navzven, se mu odpre pogled navznoter. To je pogled, ki pomeni tudi dejanje v pravo smer.

dr. Jurij Zalokar, psihiater, Radovljica

